

Yhteenveto lausunnoista – liikenne- ja viestintäministeriön asetus matkalippujen tarkastajien koulutusvaatimuksista

1. Yleistä

Liikenne- ja viestintäministeriö pyysi sidosryhmiltä lausuntoja liikenne- ja viestintäministeriön asetusluonnoksesta matkalippujen tarkastajilta ja tarkastuksessa apuna olevilta järjestysvalvojilta vaadittavasta koulutuksesta.

Lausuntoja annettiin määräajassa yhteensä 7 kappaletta. Lausunnon antoivat **Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL), Kuntaliitto, Liikenne- ja viestintävirasto, Paikallisliikenneliitto ry, Tampereen kaupunki ja VR-Yhtymä Oy** sekä yksi yksityishenkilö. **Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Kuluttajaliitto, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja Poliisihallitus** ilmoittivat, ettei heillä ole lausuttavaa asiassa.

Lausunnoissa pidettiin hyvänä, että asetusluonnoksen mukaisesti matkalippujen koulutusvaatimuksia joustavoitettaisiin. Tämä mahdollistaisi pienemmille joukkoliikennetoimijoille mahdollisuuden käynnistää matkalippujen tarkastustoiminta omalla toiminta-alueellaan. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota myös koulutuksen vähimmäistuntimäärien vaatimuksiin ja niiden poistamiseen sekä soveltuvan aikaisemman koulutuksen hyväksi lukemiseen.

2. Lausuntokohtaiset huomiot

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL) pitää koulutusvaatimusten keventämistä sekä koulutuksen vähimmäistunti- ja toteuttamistapa-vaatimusten poistamista perusteltuina muutoksina.

Kuntaliitto katsoi launnossaan uudistuksen helpottavan tarkastustoiminnan käynnistämistä pienillä ja keskisuurilla joukkoliikenteen toiminta-alueilla, kuitenkin samalla mahdollistaen sen, että HSL pitää oman koulutuksensa nykyisellään.

Liikenne- ja viestintävirasto kannattaa launnossaan asetuksen uudistamista. Virasto katsoo, että muutoksilla pystytään vastaamaan paremmin eri kokoisten toimijoiden tarpeisiin, ja tämän kautta matkalippujen tarkastus voi parantua.

Paikallisliikenneliitto ry pitää ehdotusta hyvänä ja perusteltuna. Liitto toteaa launnossaan, että matkalippujen tarkastajien koulutus on nykyisten vaatimusten mukaisesti ollut kallis ja raskas järjestää pienempien joukkoliikennealueiden tarpeisiin.

Paikallisliikenneliitto huomauttaa, että lähtökohtana lipuntarkastajan työssä suoriutumiseksi on tunnistaa, mitä lipuntarkastajan tehtävässä vaaditaan ja mitä oikeuksia ja velvollisuuksia tarkastajalla on.

Paikallisliikenneliitto katsoo, että asetusluonnos sisältää työssä tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä on toivotulla tavalla joustavampi, kun on luovuttu tuntimääriä ja opetusmuotoa koskevista vaatimuksista. Asetusluonnos mahdollistaisi verkko-opetuksen sekä luento-opetuksen ja työharjoittelun suhteellisten osuuksien muutoksen. Lisäksi asetusluonnos mahdollistaisi aiemman 10 vuoden aikana suoritetun koulutuksen hyväksi lukemisen. Hyväksi luettavaa koulutusta löytyisi esimerkiksi pysäköinnintarkastajalta vastuiden tuntemisen, ongelmatilanteiden ja asiakaspalvelun osalta. Asetusluonnos mahdollistaisi myös koulutuksen järjestämisen joukkoliikenneviranomaisten yhteistyönä, mikä tekisi koulutuksesta kustannustehokkaampaa.

Tampereen kaupunki pitää ehdotettuja muutoksia hyvinä. Tampereella aloitettiin matkalippujen tarkastustoiminta heinäkuussa 2021 ja Tampereen kaupunki koulutti itse omat tarkastajansa. Tampereen kaupunki katsoo, että koulutusvaatimusten joustavoittaminen edesauttaisi kustannustehokkuutta, koska jatkossa Tampereella koulutetaan todennäköisesti ainoastaan yksi tai kaksi tarkastajaa kerralla.

VR-Yhtymä Oy kannattaa lausunnossaan koulutusvaatimusten keventämistä ja niiden muuttamista joustavimmiksi. VR kouluttaa itse oman henkilökuntansa valvontamaksujen osalta osana lippujen tarkastusprosessia koulutuksen ollessa muutaman pituinen verkko-kurssi.

VR kertoo lausunnossaan ottaneensa käyttöön uuden toimintamallin, jossa se määrää lipputta matkustavalle yksityisoikeudellisen valvontamaksun. Kahden viimeisen kuukauden aikana on kirjattu liki 2000 valvontamaksua. VR uskoo, että vastaavasta mallista olisi hyötyä myös pienemmille liikenteenharjoittajille. Koulutuksen laajuus tulisi VR:n mukaan pääasiassa jättää toimijoiden itsensä päätettäväksi.

VR toteaa lausunnossaan, että lainsäädäntötasolla olisi olennaista säätää matkalippujen tarkastajilta vaadittavan koulutuksen asiasisällöstä. VR ei kuitenkaan pidä tarpeellisena koulutuksen konkreettisten tuntimäärien ja koulutusmuotojen sisällyttämistä lainsäädäntöön. Tältä osin olisi tärkeää huomioida koulutusmuotojen ja opetusmetodien kehitys.

VR nostaa lausunnossaan lisäksi esiin tarpeen lainsäädäntömuutokselle, jolla mahdollistettaisiin tarkastusmaksulain mukainen toiminta myös VR:n konduktööreille. Käytännössä viranomaisten on vaikea järjestää matkalippujen tarkastustoimintaa valtakunnallisesti ja siksi olisi yksinkertaisempaa myöntää VR:n konduktööreille lakiin perustuva oikeus tarkastusmaksun määräämiseen.

Yksityishenkilön lausunnossa todetaan, että riittävän kattava koulutus luo mahdollisuuden sille, että liikenteeseen saadaan hyviä matkalippujen tarkastajia. Hyvä koulutus sisältää teorian ja käytännön yhdistämistä. Tälle edellytyksenä on minimimäärä luentoa ja käytäntöä. Tämän vuoksi koulutuksen minimituntimäärä olisi tärkeää sisällyttää asetukseen, koska minimituntimäärän puuttuminen antaisi liiallisen soveltamisoikeuden toimijoille.

Lausunnossa painotetaan, että matkalippujen tarkastajien koulutus ja sen sisältö ja asiat eivät ole sellaisia, että niitä voisi opiskella yksin tai etänä. Opittujen asioiden sisäistäminen vaatii käytännön esimerkkejä ja on vaarana, että asioita ymmärretään väärin, jos tiedot on opetettu ainoastaan teoriassa tai jos ne on opiskeltu yksin. Tämän takia koulutuksessa olisi korostettava käytännössä harjoittelua.

Lausunnossa korostetaan, että matkalippujen tarkastajan työ on muutakin kuin pelkästään matkalippujen tarkastamista. Työ on lisäksi asiakaspalvelua, johon sisältyy opastamista ja avustamista. Tarkastajat huolehtivat myös yleisestä turvallisuudesta vaunuissa

ja pysäkeillä sekä huomioivat myös puutteita ja epäkohtia liikennevälineissä. Koulutuksessa olisi korostettava asiakaspalvelun tärkeyttä ja sitä kuinka erilaisiin tilanteisiin reagoidaan.

Lausunnossa korostetaan tarkastustyön olevan yhteistyötä ja ryhmässä toimimista eikä tämän takia läsnäopetuksesta tulisi luopua.

Aikaisemman koulutuksen hyväksi lukemisen osalta lausunnossa kyseenalaistetaan hyväksi lukemisen mahdollisuus käytännössä, koska ei ole olemassa sellaista koulutusta, joka korvaisi matkalipun tarkastajien koulutuksen sisältöä.

Lausunnossa ehdotetaan perustettavaksi työryhmä, jonka tehtävänä olisi:

- Käydä läpi huolellisesti ne osiot kurssista, jotka ovat tarpeellisia käytännön työn kannalta.
- Poistaa turhat päällekkäisyydet nykyisistä koulutusvaatimuksista.
- Asiakokonaisuuksien painotuksen miettiminen – esimerkiksi lisäisi asiakaspalvelun osuutta.
- Esittäisi tarkat opetusmäärät tunteina.
- Sisällön kokonaisuuden huolellinen suunnittelu.
- Käytettävien tarkastussovellusten sisällyttäminen kurssiaikatauluun.
- Vaatimukset tarkastajan koulutukseen valittaville.

Lausunnossa korostetaan lopuksi, että tarkastustyö perustuu lakiin ja asettaa vastuuta siitä, kuinka tarkastajien koulutus suunnitellaan ja järjestetään. Koska matkalipun tarkastajalla on vastuu päätöksestä, jonka hän tekee määrätessään tarkastusmaksun, on päätäjillä vastuu, että matkalippujen tarkastajien koulutus on riittävää ja tarpeeksi perusteellista.